

Osvícenství (1715-1789)

„Člověk se rodí svobodný, ale všude je uvržen do okovů.“ J.-J. Rousseau

Ludvík XIV., král Slunce, ztělesnění vrcholu absolutistické monarchie na rovině politické a doktríny klasicismu na rovině umělecké umírá v roce 1715. Za nástupce trůnu je předurčen jeho vnuk Ludvík XV. Ten je však ještě dítětem a proto se vlády ujímá regent vévoda Orleánský (titulu vévoda Orleánský používá vždy králův mladší bratr).

Rozrušení dosavadních pevně daných struktur, které francouzskou společnost svíraly však brzy doprovází i uvolnění mravů a tak bude období Regenství v budoucnosti charakterizováno jako období jehož zkaženost zavadala příčinu úvahám o nutnosti závažných společenských proměn, úvah které v roce 1789 vyústily ve Francouzskou revoluci.

Z uměleckého hlediska zůstávají klasicistní pravidla v platnosti a zpochybnit se je odhodlá teprve ve dvacátých letech 19. století mladá generace romantiků v čele s Victorem Hugem. Umělci 18. století nevstupují s klasicistní doktrínou do sporu neboť v popředí jejich zájmu nestojí dokonalost formy či popření různých pravidel. Ve shodě s klasicistní ideou životní pravdy a snahou o její abstraktní, to je všeobecně platné, vyjádření, se umělci snaží popsat ideál člověka svobodného duchem, který je schopen sám o sobě rozhodovat a který svému obrazu přizpůsobí i společnost. Podnětem k tomuto uvažování je srovnání absolutistické monarchie francouzské s právě se rodící konstituční monarchií anglickou, považovanou za tehdejší vrchol společenského vývoje.

Toto období je zároveň obdobím prudkého rozmachu především přírodních věd i objevitelských cest, které přinášejí řadu cenných poznatků o dosud neprobádaných částech světa. Ideálem doby se stává člověk znalý základů věd přírodních a společenských, člověk osvícený duchem poznání a svobody. Tomu však velice často brání tmářství církevních dogmat a zastaralost absolutistické formy vlády. Doboví umělci a filozofové jsou často zastánci politických reforem a proto osobami státu a církvi nepohodlnými.

Charles Louis de Montesquieu (1689-1755) byl význačným právníkem. Je autorem sřízavé satiry na soudobou francouzskou společnost románu v dopisech *Perské listy* (Lettres persanes, 1721), které si vyměňují dva vysoce postavení Peršané o francouzských poměrech a mravech.

Dalším význačným představitelem byl François Marie Arouet řečený **Voltaire (1694-1178)**, nadaný literát, který věnoval své umělecké síly k vyjádření osobitých filozofických názorů. Jeho filozofické povídky *Candide neboli Optimismus* (Candide ou l'Optimisme, 1759), *Zadig neboli Osud* (Zadig ou La Destinée, 1748) či *Micromegas* (1752) jsou výsměchem lidské hlouposti, tmářství a oslavou zdravého rozumu. Proslul i jako autor klasicistních dramát i jako historik.

Jestliže Voltaire je typickým představitelem osvícenského myšlení, **Jean-Jacques Rousseau (1712-1178)**, vzhlíží již k novým obzorům. Lidská společnost je podle jeho mínění nenapravitelně špatná a jedinou cestou je únik z ní. Člověk by měl být podle něj individualistou žijícím v souladu s přírodou. Své názory představil ve filozofických esejích *O původu nerovnosti mezi lidmi* (Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes, 1755). Literární podobu svým idejím dal v románu v dopisech *Julie čili nová Heloisa* (Julie ou la Nouvelle Héloïse, 1761) a *Emil čili o výchově* (Émile ou De l'Éducation, 1762). Rousseauův esej *O smlouvě sociální* (Du contrat social, 1762), je považován za ustavující text Francouzské republiky.

Vrcholným kulturním činem epochy Osvícenství je sepsání *Encyklopedie*. (Encyclopédie, ou Dictionnaire Raisonné des Sciences, des Arts et des Métiers, 1751-1772) Toto dílo obsahující 72 000 hesel od více než 140 autorů je považováno za poslední, ve kterém se podařilo soustředit veškeré tehdy dostupné vědění. Práci na Encyklopedii po celou dobu trvání projektu řídil **Denis Diderot**, literát a filozof, jehož nejznámějším a dosud velmi živým a inspirativním dílem je román *Jakub fatalista a jeho pán* (Jacques le fataliste et son maître, 1796).

Použitá literatura:

<http://portail.atilf.fr/encyclopedie/> (na této adrese se nachází digitalizovaná podoba Francouzské encyklopedie včetně její obrazové části)

http://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Jacques_Rousseau

<http://www.memo.fr/dossier.asp?ID=37>

<http://fr.wikipedia.org/wiki/Voltaire>

<http://fr.wikipedia.org/wiki/Montesquieu>

BALAJKA, B.: *Přehledné dějiny literatury /I/*, Praha, Fortuna, 1995.

ETERSTEIN, C. *La Littérature française de A à Z*. Paris, Hatier, 1998.

ŠRÁMEK, J. *Přehled dějin francouzské literatury*. Brno, Vydavatelství MU, 1977.